

การทุจริตโดยการตกแต่งงบการเงินในสหกรณ์

รัตติยา สวัสดิ์

ผู้อำนวยการสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ที่ 2

ปัจจุบันปัญหาการทุจริตโดยการตกแต่งงบการเงินมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เห็นได้จากการล้มละลายของบริษัทขนาดใหญ่ในต่างประเทศหลายแห่งที่มีสาเหตุเกิดจากการตกแต่งบัญชีในงบการเงิน เพื่อให้ราคาหุ้นของบริษัทเพิ่มสูงขึ้นและสร้างความมั่งคั่งให้กับกิจการ เช่น การตกแต่งเพื่อเลื่อนการรับรู้รายได้ หรือทยอยการรับรู้ ระหว่างปี 2545-2549 ของบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง ซึ่งได้ใช้วิธีการนี้โดยเก็บกำไรที่ควรรับรู้ในงวดนี้ไว้ในบัญชีหนี้สินแล้วทยอยเอาออกมารับรู้ในงวดถัดๆ ไป เพื่อทำให้ยอดกำไรของบริษัทมีความสม่ำเสมอ ไม่ผันผวนให้นักวิเคราะห์ตกใจ สุดท้ายโดน ก.ล.ต ของสหรัฐอเมริกาปรับเป็นเงิน จำนวน 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และต้องแก้ไขงบการเงินใหม่ นอกจากนี้ ยังมีการตกแต่งมูลค่าสินทรัพย์ การตกแต่งรายได้ปลอม การตกแต่งการปกปิดหนี้สิน การตกแต่งไม่ตั้งค่าเพื่อหนี้สงสัยจะสูญ และการตกแต่งค่าใช้จ่ายล่วงหน้า ซึ่งการตกแต่งบัญชีดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือในระบบการจัดทำและการนำเสนองบการเงินของกิจการ ทำให้ผู้ใช้งบการเงิน ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหนี้ ผู้ถือหุ้น หรือผู้ที่เกี่ยวข้องนำงบการเงินไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจผิดพลาด โดยเฉพาะนักลงทุนที่ต้องการลงทุนในตลาดทุน และสร้างความเสียหายให้กับระบบเศรษฐกิจในภาพรวม

การตกแต่งงบการเงินในระบบสหกรณ์

ถือเป็นการทุจริตประเภทหนึ่งที่ต้องเฝ้าระวังไม่ให้เกิดขึ้นเช่นเดียวกับภาคธุรกิจอื่น เพราะทำให้งบการเงินไม่สะท้อนผลการดำเนินงานที่แท้จริงของสหกรณ์ โดยระบบสหกรณ์ได้เข้ามามีบทบาทในภาคการเงินของประเทศเพิ่มมากขึ้น ข้อมูลจากกลุ่มตรวจสอบข้อมูลและบริการสารสนเทศ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ณ วันที่ 30 กันยายน 2563 จำนวนสหกรณ์ทุกประเภทที่ต้องตรวจสอบมีทั้งสิ้น จำนวน 6,674 แห่ง สามารถรวบรวมข้อมูลทางการเงินของสหกรณ์ได้ 6,212 แห่ง มีสมาชิกรวม 12.17 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 18.29 ของประชากรทั้งประเทศ มีมูลค่าสินทรัพย์รวมทั้งสิ้น 3.51 ล้านล้านบาท และมูลค่าธุรกิจรวมทั้งสิ้น 1.91 ล้านล้านบาท ซึ่งหากเกิดการทุจริตในระบบสหกรณ์ จะก่อให้เกิดผลกระทบและความเสียหายต่อประชาชนและระบบเศรษฐกิจของประเทศได้

สัญญาณเตือนภัยจากการตกแต่งงบการเงินในสหกรณ์

อาจพิจารณาได้จากประเด็นต่างๆ ดังนี้

- ✓ อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของทุนเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว
- ✓ มีระยะเวลาการเก็บหนี้ยาวนานขึ้น
- ✓ มีสินค้าคงคลังสูงมากผิดปกติ
- ✓ ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น
- ✓ ยอดขายเพิ่มสูงขึ้นแต่กำไรลดลง
- ✓ หนี้สูญเพิ่มสูงขึ้น
- ✓ ผู้สอบบัญชีมีการรายงานตรวจพบข้อสังเกตและความผิดปกติ
- ✓ รายงานของผู้สอบบัญชียาวผิดปกติ
- ✓ มีการบันทึกตัดจำหน่าย (Write-Off) บ่อยครั้ง หรือตัดจำหน่ายในรายการที่ดูซับซ้อนมากเกินไป
- ✓ มีผลประกอบการคงที่ แม้เศรษฐกิจหรืออุตสาหกรรมนั้นจะมีความผันผวนสูง
- ✓ บันทึกรายได้ค้างรับ (แต่ยังไม่ได้เงินสด) มากเกินไป
- ✓ สหกรณ์มีกำไรสุทธิออกมาดี แต่ในงบกระแสเงินสดกลับไม่สอดคล้องกัน
- ✓ ประเด็นเกี่ยวกับการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญของสหกรณ์ ซึ่งตามประกาศนายทะเบียน

สหกรณ์ให้สหกรณ์ประมาณการค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ และสามารถทยอยตั้งได้ภายใน 5 ปี โดยในประกาศนี้ไม่ได้กำหนดให้ชัดเจนว่าจะต้องตั้งในอัตราร้อยละเท่าไรของแต่ละปี ซึ่งควรจะตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญให้เท่าๆ กันในทุกๆ ปี เพื่อไม่ให้เป็นการของปีถัดๆ ไป

การพัฒนาคุณภาพงานสอบบัญชีสหกรณ์

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในฐานะหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ในการตรวจสอบระบบการเงิน การบัญชี การควบคุมภายใน และการดำเนินงานของสหกรณ์ให้โปร่งใส ปราศจากการทุจริต และถูกต้องเป็นไปตามมาตรฐาน จึงต้องพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานและเสริมสร้างความรู้ให้แก่บุคลากรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพและรู้เท่าทันการทุจริตที่อาจเกิดขึ้น โดยมีแนวทางในการพัฒนาคุณภาพงานสอบบัญชีสหกรณ์ ดังนี้

▶ มาตรการตรวจสอบบัญชี

ผู้สอบบัญชีสหกรณ์จะต้องให้ความสำคัญกับการตรวจสอบรายการบัญชี เอกสารการบันทึกบัญชี และหลักฐานอื่นๆ รวมทั้งวิธีการตรวจสอบอื่นที่จำเป็นของสหกรณ์ที่มีสัญญาณเตือนภัยการตกแต่งงบการเงิน และให้ความระมัดระวังในการตรวจสอบเพิ่มมากกว่าปกติ รวมทั้งปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีโดยคำนึงถึงจรรยาบรรณในวิชาชีพ ทั้งนี้ หากมีการตรวจสอบพบข้อสังเกตเกี่ยวกับการควบคุมภายใน หรือพบการทุจริตในสหกรณ์ ผู้สอบบัญชีจะต้องเสนอข้อสังเกตให้ผู้บริหารของสหกรณ์ทราบโดยเร็ว

▶ มาตรการกำกับดูแล

จัดให้สหกรณ์มีระบบการควบคุมภายในโดยใช้ระบบสารสนเทศทางการบัญชีที่พัฒนาโดยกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ นั่นคือ Application Smart 4M ซึ่งสามารถตรวจสอบและสอบทานความถูกต้องได้ในทุกขั้นตอนตลอดเวลา ประกอบด้วย

M ที่ 1 SmartMe เป็นโปรแกรมระบบบัญชีรายบุคคล สำหรับสมาชิกสหกรณ์และบุคคลทั่วไป ใช้บันทึกข้อมูลบัญชีรับจ่ายในครัวเรือนและบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ เช่น การรับเงินเดือน การซื้อสิ่งของ อุปกรณ์ บริโภค เป็นต้น โดยระบบจะออกรายงานสรุปรายรับ-รายจ่ายประจำเดือนและประจำปี เพื่อให้ผู้ใช้งานได้นำไปวิเคราะห์วางแผนการใช้จ่ายเงินให้เพียงพอกับจำนวนเงินที่ได้รับ นอกจากนี้ยังสามารถบันทึกบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ เพื่อให้ทราบว่ากำไรของประกอบอาชีพของตนนั้นมีรายได้ ต้นทุน/ค่าใช้จ่าย และกำไรหรือขาดทุนจากการประกอบอาชีพจำนวนเท่าไร และสามารถนำผลการบันทึกมาวิเคราะห์เพื่อวางแผนในการประกอบอาชีพได้

M ที่ 2 SmartMember เป็นโปรแกรมระบบสอบถามข้อมูลสำหรับสมาชิกสหกรณ์ โดยระบบจะแสดงรายการธุรกรรมทั้งหมดของสมาชิกที่ทำกับสหกรณ์ในภาพรวม เช่น รายการยอดคงเหลือ รายการเคลื่อนไหวล่าสุดและกราฟแสดงการเปรียบเทียบยอดเงินรับฝาก ทุนเรือนหุ้น เงินกู้ยืม สัญญาเงินกู้ และภาระค้ำประกัน โดยสมาชิกสหกรณ์สามารถตรวจสอบยอดคงเหลือและรายการชำระเงินกู้ยืม เงินรับฝากและทุนเรือนหุ้นของตนเองได้ตลอดเวลา ซึ่งจะทำให้สหกรณ์เกิดความโปร่งใส

M ที่ 3 SmartManage เป็นโปรแกรมระบบข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ**สำหรับผู้บริหารสหกรณ์**

โดยระบบจะแสดงข้อมูลสรุปการเคลื่อนไหวประจำวัน และแสดงยอดสะสมของการดำเนินธุรกิจสหกรณ์ ได้แก่ ธุรกิจสินเชื่อ การรับฝากเงิน การจัดหาสินค้ามาจำหน่าย และการรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร และแสดงข้อมูลฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของสหกรณ์ ณ วันปัจจุบัน คณะกรรมการสหกรณ์สามารถนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ทันการณ์ และลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น

M ที่ 4 SmartMonitor เป็นโปรแกรมระบบเตือนภัยทางการเงินของสหกรณ์แบบ Real Time

สำหรับผู้สอบบัญชีสหกรณ์ โดยระบบจะแสดงข้อมูลอัตราส่วนทางการเงินที่ใช้ในการวิเคราะห์ความเสี่ยงซึ่งประกอบด้วย อัตราสภาพคล่องทางการเงิน อัตราความเพียงพอของเงินทุนต่อความเสี่ยง อัตราความเพียงพอของทุนสำรอง และอัตราประสิทธิภาพการควบคุมค่าใช้จ่ายดำเนินงาน ซึ่งสามารถที่จะบ่งชี้ความเสี่ยงในแต่ละด้านของสหกรณ์ โดยจะอยู่ในกล่องที่สามารถแปลความหมายผ่านสีของกล่อง และมีรูปการ์ตูนหน้าคนที่บ่งบอกถึงความหมาย นอกจากนี้ยังสามารถที่จะคลิกดูรายละเอียดความหมายของอัตราส่วนแต่ละอัตราได้ ซึ่งผู้สอบบัญชีสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์และใช้วางแผนในการตรวจสอบบัญชีและเตือนภัยทางการเงินให้แก่สหกรณ์ได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ

นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมการใช้โปรแกรมระบบบัญชีสหกรณ์ครบวงจร (FAS) ให้เป็น version ปัจจุบันเพื่อรองรับการตรวจสอบบัญชีระยะไกล (Remote Audit)

▶ มาตรการควบคุมคุณภาพงานสอบบัญชี

โดยการพัฒนาแบบประเมินคุณภาพงานสอบบัญชีสหกรณ์เพื่อให้การปฏิบัติงานสอบบัญชีเป็นไปตามมาตรฐาน ผลงานสอบบัญชีมีคุณภาพ เชื่อถือได้ มีการควบคุมคุณภาพงานสอบบัญชีอย่างต่อเนื่อง ก่อนการปฏิบัติงานสอบบัญชีเสร็จสิ้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลเสียหายหรือผลกระทบต่อผู้ใช้งบการเงิน งานสอบบัญชีสหกรณ์ทุกชิ้นงานจะต้องผ่านการสอบทานงานก่อนที่ผู้สอบบัญชีจะแสดงความเห็นต่องบการเงิน และจัดให้มีการพัฒนาความรู้ให้แก่ผู้สอบบัญชีและผู้สอบทานงานอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม การป้องกันและแก้ปัญหาการทุจริตในระบบสหกรณ์ จะต้องใช้หลายๆวิธีการควบคู่กัน และต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน คณะกรรมการสหกรณ์ รวมไปถึงสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งจะต้องร่วมกันดูแลรักษาผลประโยชน์ของตนเองและสหกรณ์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร จึงจะสามารถป้องกันการทุจริตไม่ให้เกิดขึ้นได้

* บทความนี้เป็นข้อคิดเห็นของผู้เขียน ซึ่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความคิดเห็นของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์